

Regionálna konkurencieschopnosť v kontexte globalizácie, novej ekonomickej geografie a inovačných procesov

Pavol KOREC, Martin MAČANGA, Andrej SOPKULIAK

Abstract: *The concept of 'competitiveness' has been largely discussed over the last two decades. Microeconomic competitiveness is based on the capacity of firms to compete, grow and be profitable, macroeconomic competitiveness is the "set of institutions, policies and factors that determine the level of productivity of a country". Between the two levels of competitiveness stands the concept of regional competitiveness which has gained more and more attention in recent years. The paper discusses relations of regional competitiveness to three phenomena, globalization, new economic geography and innovation processes. The article indirectly points to the requirement of substantial interdisciplinary cooperation in research of regional competitiveness, especially with the economy.*

Keywords: *regional competitiveness, globalization, new economic geography, innovation processes, core, periphery, agglomeration*

Úvod

V posledných desaťročiach sa pojem regionálna konkurencieschopnosť stal veľmi frekventovaným nielen v ekonomických a politických kruhoch, ale aj v akademickej sfére v oblasti vedeckého bádania. V niektorých prípadoch dochádza často aj k jeho zneužívaniu, pretože koncept regionálnej konkurencieschopnosti, resp. konkurencieschopnosti všeobecne traktuje priamo najzásadnejšie otázky týkajúce sa lepšieho pochopenia distribúcie bohatstva a eskalácie regionálnych rozdielov na rôznych hierarchických úrovniach. V prostredí nielen Európskej únie ako celku, ale aj na úrovni jej národných štátov sa stalo zvýšenie konkurencieschopnosti (únie ako celku, štátov únie, jednotlivých regiónov štátu) jedným z kľúčových politických cieľov, čo predstavitelia Európskej únie explicitne deklarovali napríklad už v Lisabonskej stratégii z roku 2000 a neskôr v celom rade ďalších dokumentov.

Konkurencieschopnosť sa stala široko a bežne používaným pojmom, za ktorým sa však ukrýva veľa faktorov. V predkladanom príspevku si kladieme za cieľ diskutovať k základným črtám vzájomného vzťahu konkurencieschopnosti na jednej strane a globalizácie, novej ekonomickej geografie a inovačnými procesmi na strane druhej. Je celý rad prác, ktoré sa explicitne zaoberajú týmito vzťahmi a pokúšajú sa ich aj formalizovať (Krugman, P., Venables, A. 1995, Fujita, M. a kol 1999, Fujita, M., Krugman, P. 2003, Šikula, M. 2006, Zarycki, T. 2007, Enyedi, G. 2009, Affuso, A. 2011, Shearmur, R. 2011, Blažek, Uhlíř 2011 a iní). Ukončenie prvej fázy spoločenskej transformácie a transformácie regionálnej štruktúry postkomunistických krajín, ktoré viacerí autori kladú približne do polovice prvého desaťročia tohto storočia (Blažek, J., Csank, P. 2007, Hampl, M. a kol. 2008, Korec, P. 2009 a iní) a nástup nových procesov, vyniesli do pozornosti bádania vývoja regionálnej štruktúry práve vyššie uvedené vzťahy. Do určitej miery preto je prekvapivým zistením, že slovenská geografická literatúra na túto skutočnosť reaguje trochu zhovievavo.

1. Regionálna konkurencieschopnosť

Regionálna konkurencieschopnosť je témou výskumu pre množstvo bádateľov z rôznych vedných oblastí, a preto je aj literatúra zaoberajúca sa týmto konceptom dosť rozsiahla. Pri definovaní regionálnej konkurencieschopnosti autori zdôrazňujú predovšetkým relatívnu pozíciu hodnoteného regiónu vo vzťahu k ostatným regiónom. Koncept konkurencieschopnosti môžeme v zásade chápať na rôznych hierarchických úrovniach. Najčastejšie sa rozlišuje mikroúroveň firiem a makroúroveň štátov (Porter, M. E. 1990, 1992, Adámek, P. 2006, Šikula, M. 2006, Wokoun, R. 2009). Na úrovni firiem je chápanie pojmu konkurencieschopnosť veľmi jasné a priamočiare. Spočíva v schopnosti firiem nepretržite a so ziskom produkovať výrobky a služby, ktoré sú úspešné na otvorených trhoch. Každá firma, ktorá si chce na trhu udržať pozíciu, prípadne rásť, musí tieto požiadavky splniť, pričom konkurencieschop-

nejšie firmy získavajú na trhu stále väčšie podiely. Na druhej strane nekonkurencieschopné firmy aj napriek rôznym umelým ochranným opatreniam, ktoré sú im poskytované, napokon z trhu budú musieť odísť.

Na makroúrovni sa konkurencieschopnosť nechápe tak jednoznačne. Napriek zjavnému súhlasu o potrebe zlepšovať národnú, prípadne regionálnu konkurencieschopnosť, čo neustále prezentujú ako významný cieľ predovšetkým politici, narážajú tieto snahy na problém neurčitosti pojmu a nejasnú otázku o jeho celkovej zmysluplnosti. Práve neurčitosť tohto pojmu a neexistujúca všeobecne akceptovaná definícia necháva priestor na vznik silnej kritiky, ktorá odmieta zakladanie politiky na takýchto nejasných a vágnych konceptoch umožňujúcich rozličné interpretácie a chápania (Turok, I. 2003, Huggins, R. 2003, Maening, W., Ölschläger, M. 2001). Ak nahliadame na koncept regionálnej konkurencieschopnosti cez spomínanú úroveň národnej ekonomiky opäť narazíme na viaceré obmedzenia. Na regionálnej úrovni nefungujú mechanizmy (napr. výmenné kurzy, hladina úrokovej miery atď.), ktoré má k dispozícii úroveň národná, na druhej strane prebiehajú tu niektoré procesy, podporované napríklad globalizáciou, ktoré konkurencieschopnosť regiónov priamo ohrozujú (Šikula 2006, Enyedi 2009). Z týchto dôvodov teda nemôžeme voľne zamieňať úroveň štátov za úroveň regiónov.

Regionálna konkurencieschopnosť teda spočíva uprostred týchto dvoch krajných dimenzií. Ako tvrdia Gardiner, B. a kol. (2004), nie je ani jednoduchým agregátom firemnej ani odvodeninou národnej konkurencieschopnosti. Dôležité je porozumieť charakteru konkurencie medzi regiónmi. Podľa Martina, R. (1999) si regióny konkurujú v troch kľúčových oblastiach. Po prvé, zvädzajú boj o prilákanie investícií vo forme súkromného, verejného a zahraničného kapitálu, po druhé, snažia sa získať a udržať na svojom území zručných pracovníkov, podnikateľov a kreatívnych pracovníkov a nakoniec po tretie, všetky regióny majú záujem o rozvoj, využívanie a vývoj nových technológií spojený s realizáciou znalostných a inovačných aktivít. Danilov, I., P. (2007) definuje dva typy medzi-regionálnej konkurencie. Vertikálnu, ako konkurenciu medzi rôznymi úrovňami vlády, regionálnej a centrálnej, ktoré sa vyznačujú rôznymi kompetenciami a rôznymi možnosťami rozdelenia finančných zdrojov a horizontálnu, t.j. konkurenciu medzi regiónmi na jednej hierarchickej úrovni, kde je predmetom konkurencie všetko, čo môže byť využité ako reálny i potenciálny zdroj dôchodku (ekonomické a prírodné zdroje, trhy odbytu, spotrebitelia, pracovná sila, kapitál, znalosti, technológie, majetok, investície a iné). Huggins, R. (2003) aplikoval trojdimenzionálny model faktorov definujúcich regionálnu konkurencieschopnosť. V prvej dimenzii kombinuje podnikateľské prostredie a úroveň zamestnanosti reprezentované tzv. firemnou hustotou (počet firiem na 1000 obyvateľov), podielom podnikov znalostnej ekonomiky na celkovom počte podnikov a mierou zamestnanosti. Ďalšiu dimenziu predstavuje produktivita ekonomiky vyjadrená prostredníctvom HDP na obyvateľa a ako poslednú dimenziu uvádza úroveň blahobytu vyjadrená najmä prostredníctvom výšky príjmov a mierou nezamestnanosti.

V našej ďalšej diskusii sa budeme zaoberať hlavne regionálnou úrovňou. Európska komisia regionálnu konkurencieschopnosť predstavuje nasledovne: „Regionálna konkurencieschopnosť je schopnosť regiónov produkovať tovar a služby, ktoré obstoja pred konkurenciou na medzinárodných trhoch a zároveň v rovnakom čase zachovávajú vysokú a udržateľnú úroveň príjmov“. Uvedenú definíciu môžeme vyjadriť aj všeobecnejšie, ako „schopnosť regiónu generovať relatívne vysoký zisk a zachovávať primeranú úroveň zamestnanosti, zatiaľ čo je neustále pod tlakom vonkajšej konkurencie“ (European Commission, 1999). Aby bol teda región konkurencieschopný, musí zabezpečiť tak kvantitu ako aj kvalitu pracovných miest. Definície regionálnej konkurencieschopnosti (The Report of the President's Commission on Competitiveness (1984), OECD Programme on Technology and the Economy (1992), European Competitiveness Report (2000)) zdôrazňujú najmä schopnosť národnej a regionálnej ekonomiky produkovať tovary a služby, ktoré uspejú na otvorených medzinárodných trhoch, čo súčasne povedie k rastúcemu a udržateľnému blahobytu jej obyvateľov.

Ťažkosť s definovaním konkurencieschopnosti pramenia aj zo skutočnosti, že už ide nielen o veľmi často používaný, ale v niektorých prípadoch až zneužívaný pojem. Stala sa akousi „mantrou“ súčasných ekonomických a politických diskusií. Enyedi, G. (2009) s pomerne veľkou dávkou ironie konštatuje, že počas posledných desaťročí sa o tomto pojme hovorí, ako o všeliaku na zaostalost', regionálne disparity, prípadne pokles ekonomickej výkonnosti. Predstavuje čarovné slovíčko pre vysvetlenie alebo plánovanie hospodárskeho úspechu nielen na mikroekonomickej (podniky) a makroekonomickej úrovni (štáty), ale aj na mezoekonomickej úrovni (regióny) a to, ako sme už uviedli skôr, bez presného chápania jej významu. Na samotný koncept regionálnej konkurencieschopnosti pozerá množstvo autorov s narastajúcou nedôverou. V tejto súvislosti si niektorí z nich dokonca kladú otázku, či je rozumné

hovorí o konkurencieschopnosti na regionálnej úrovni vo všeobecnosti (Wokoun, R. 2009). Táto ostrejšia kritika argumentuje tým, že koncepcia regionálnej a národnej konkurencieschopnosti vo svojej podstate „nemá zmysel“. Krugman, P. (1994, 1996) vo svojich argumentáciách zachádza až tak ďaleko, že označuje koncepciu regionálnej a národnej konkurencieschopnosti za nebezpečnú obsesiu, pričom uvádza tri hlavné argumenty jej odporcov. Po prvé, je zavádzajúce a nekorektné používať analógiu v prípade krajiny, regiónu a firmy. Napríklad, zatiaľ čo neúspešná firma musí skutočne skončiť s podnikaním, neexistuje ekvivalentné konanie v prípade regiónu, či krajiny. Po druhé, zatiaľ čo podniky možno pozorovať, ako si navzájom konkurujú pri získaní čo najväčšieho podielu na trhu a úspech jednej firmy ide na úkor ostatných, úspech určitého štátu, či regiónu nelikviduje, ale vytvára nové príležitosti pre ostatné a obchod medzi štátmi a regiónmi nie je hrou s nulovým výsledkom, ale vedie k celkovému zlepšeniu pozície všetkých zúčastnených. Po tretie, treba si položiť otázku, či je konkurencieschopnosť aj niečím odlišným alebo iba jednoducho iným označením pre produktivitu, pričom rast životnej úrovne regiónu a štátu je v rozhodujúcej miere determinovaný rastom produktivity.

Najčastejšie citovaný autor v diskusiách o konkurencieschopnosti Porter upozornil, že najlepším meradlom konkurencieschopnosti regiónu vzhľadom k ostatným regiónom je ich produktivita, „konkurencieschopnosť je potom mieraná produktivitou“ (Porter, M., E. 1999, Porter, M., E., Ketels, C. H. 2003). Podľa Enyedího, G. (2009) však tento pohľad obmedzuje koncepciu konkurencieschopnosti na trh tovarov, zatiaľ čo existujú regióny súťažiacie napr. o turistov, kapitálové investície, zahraničných študentov a pod. Podľa neho konkurencieschopnosť nemožno merať jedným nástrojom alebo faktorom. Konkurencieschopnosť regiónov je podmienená multifaktorovo. Veľký význam má vzájomná kombinácia faktorov, ktoré spoločne vytvárajú „priaznivé lokálne, regionálne prostredie“. To je v súčasnosti chápané predovšetkým ako priaznivý endogénny vývoj, zameraný na vnútorné zdroje regiónu, atmosféru, etiku práce, vzájomnú dôveru, spoluprácu a efektívne vzťahy v regióne (Spilková, J. 2004, s. 260).

2. Globalizácia a konkurencieschopnosť

Globalizačné procesy za posledných desať rokov zvýšili svoj rozsah a význam. Jeden z najzávažnejších dôsledkov týchto procesov sa prejavuje vo vytváraní novej štruktúry konkurenčných vzťahov. Spolu so zväčšujúcim sa manévrovacím priestorom pre obchodné aktivity pre jednotlivé firmy rastie i rozsah konkurencie v celosvetovom meradle na úrovni štátov a ich regiónov. Dynamika globalizácie v 80-tych a 90-tych rokoch minulého storočia vyústila do realokácie nielen manuálne jednoduchých, ale objemom náročných činností, ale aj do realokácie mnohých segmentov vysoko sofistikovaných, výskumne náročných výrobných a nevýrobných činností, vrátane výskumu a vývoja, z krajín jadra do krajín semiperiférie. Konkurenčný prah lokálneho obchodného prostredia je vo všeobecnosti podstatne nižší na semiperiférii, ako v konkurenčnej trhovej ekonomike v jadre. V dôsledku toho sa podľa Šikulu, M. (2006) sformovala zložitá viacúrovňová sieť globálnej konkurencie najmä medzi nasledovnými typmi subjektov. Základné úrovne konkurencie definoval autor nasledovne:

- medzi firmami z vyspelých ekonomík pri využívaní globalizačných aktivít,
- medzi firmami z vyspelých ekonomík a firmami z krajín semiperiférie pri určovaní podielu sa realizácii komparatívnej výhody,
- medzi firmami z krajín semiperiférie usilujúcimi sa o napojenie na siete nadnárodných spoločností,
- medzi štátmi zo semiperiférie súperiacimi prostredníctvom investičných podmienok o priame zahraničné investície,
- medzi krajinami jadra podporujúcimi globálnu expanziu domácich firiem,
- medzi regiónmi a mestami v rámci štátov semiperiférie a regiónmi a štátmi medzi viacerými krajinami semiperiférie o domáce a priame zahraničné investície a
- medzi integračnými zoskupeniami svetovej ekonomiky.

Nie je pochyb o tom, že v dôsledku globalizácie si všetky druhy hospodárskych jednotiek, od individuálnych firiem, cez regióny, národné štáty až po nadnárodné integrácie krajín navzájom konkurujú, súťažia medzi sebou o tovar, kapitál, inovácie, kvalifikovanú pracovnú silu a pod. Globálna konkurencia zatiaľ produkuje rastúce nerovnosti, pretože predpoklady na úspech v tejto konkurencii vykazujú veľmi silné geografické rozdiely. V dôsledku toho a v duchu neo-liberálnej ekonomie znie rada pre zaostávajúce krajiny, či regióny, veľmi jednoducho, buďte čo najviac konkurencieschopný. Konkurencieschopnosť regiónu tak dostala v procese postupujúcej globalizácie významné stimuly. V súčasnom období sa však už nemožno spoliehať na prirodzené výhody, akými sú napríklad prírodné zdroje či geografická poloha, aj

keď niektorí autori stále považujú zlú geografickú polohu za rozhodujúcu príčinu zaostávania regiónov a aj národných štátov (Soros, G. 2002, Korec, P. 2009).

Téma regionálnej konkurencieschopnosti si v posledných rokoch získala veľkú popularitu aj vďaka tomu, že jedným zo sprievodných efektov postupujúcej globalizácie je stále významnejšia úloha regiónov v ekonomickom rozvoji národných ekonomík. Regiónom sa venuje zvýšená pozornosť ako kľúčom v organizácii a riadení hospodárskeho rastu a vytvárania bohatstva štátu (Sjöberg, Ö., Sjöholm, F. (2002), Baldwin, R., Wyplosz, R. 2004, Baldwin, R. 2006, Vitorica, M. 2007). Nové modely konkurencie sú rozoznateľné najmä na regionálnej úrovni, napríklad geografické koncentrácie vzájomne prepojených priemyselných odvetví ako sú klastre, nadobúdajú stále väčší význam. Veľkú regionálnu variabilitu vykazuje v rámci jednotlivých krajín takisto aj dostupnosť znalostí a nástrojov založených na nových technológiách (Blažek, J. Uhlíř, D. 2011).

Na prvý pohľad sa môže javiť paradoxným, že v období neustále napredujúcej globalizácie, pre ktorú je z pohľadu súkromného kapitálu typický „trhový fundamentalizmus“ (Soros, G. 2002), sa stále viac pozornosti venuje regionálnej konkurencieschopnosti a regionálnemu rozvoju všeobecne. Odpoveď treba hľadať jednak v narastajúcej regionálnej diferenciacii nielen v rámci jednotlivých krajín, ale aj medzi nadnárodnými spoločnosťami a jednak preto, že globalizácia a nárast regionálnych rozdielov sú vlastne dve strany súčasného ekonomického vývoja. V dôsledku globalizácie teda dochádza k výraznému zostrovaniu konkurenčného boja medzi štátmi a ich regiónmi, čo v konečnom dôsledku zvyšuje nároky firiem na výber lokality pôsobnosti, regiónu pôsobenia. Pri posudzovaní postavenia regiónov v rámci jednotlivých krajín, sa v dôsledku neustále sa zintenzívňujúceho konkurenčného boja stále dôležitejšou stáva schopnosť regiónu nájsť uplatnenie v rámci globalizačných väzieb. Úspešné budú tie regióny, ktoré sa budú schopné zapojiť do globálnych aktivít (Baldwin, R., Martin, R. 2003, Baldwin, R., Wyplosz, R. 2004, Tvrdň, J., Šuranová, 2007, Affuso, A. a kol. 2007).

V predchádzajúcich tvrdeniach bol niekoľkokrát naznačený aj ďalší z dramatických prejavov globalizácie a to fakt, že konkurencieschopnosť nadobúda viacrozmernejší charakter. Určujúcou sférou tvorby pridanej hodnoty je firma, preto sa úvahy o konkurencieschopnosti primárne rozvíjajú na tejto úrovni. Na ňu však nadväzuje konkurencieschopnosť regiónov a národných štátov. Napriek neukončeným teoretickým diskusiám o pojme a charaktere konkurencieschopnosti prax globalizačných procesov naliehavo nastoľuje potrebu komplexnejšieho prístupu, v ktorom sa rozlišujú všetky relevantné úrovne konkurencieschopnosti (firma, región, národný štát, integračné zoskupenie štátov), a v ktorom sa reflektuje ich vzájomná podmienenosť a vplyv. Jednotlivé hierarchické úrovne sa odlišujú obsahom rôznych atribútov, ktoré sa odvodzujú zo špecifických podmienok a faktorov konkurencieschopnosti tej ktorej úrovne. Pritom je potrebné osobitne zdôrazniť, že v súčasnosti, keď sa v globálnych súradniciach zintenzívňuje technologická a inovačná revolúcia a formuje sa vedomostne založená ekonomika, konkurencieschopnosť nadobúda značne dynamický charakter (Krugman, P., Venables, A. 1995, Soros, G. 2002, Baldwin, R., Wyplosz, R. 2004, Šikula, M. 2006).

3. Nová ekonomická geografia a konkurencieschopnosť

Riešenie problematiky konkurencieschopnosti regiónov si nevyhnutne vyžaduje spoznanie teórií regionálneho rozvoja, ako určitých všeobecných prístupov uplatňovaných pri riešení problémov rozvoja regiónov. Poznanie teórií regionálneho rozvoja je teda dôležitým predpokladom pre koncipovanie regionálnej politiky na úrovni štátu. Podrobnú analýzu týchto teórií ponúka práca Blažek, J., Uhlíř, D. (2011). Tu poukážeme na stručné predstavenie jednej s nových koncepcií, novej ekonomickej geografie (NEG), ktorá výrazným spôsobom reaguje na globalizačné procesy a objasňuje viaceré fenomény dôležité pre hodnotenie konkurencieschopnosti regiónov. NEG priniesla do systému teórií regionálneho rozvoja veľa zásadných poznatkov, pričom z pohľadu hodnotenia vývoja regionálnej štruktúry a možnosti hodnotenia konkurencieschopnosti regiónov oceniť treba vysvetlenie vzniku polarizácie „jadro – periféria“. Napriek významu tejto teórie sme svedkami faktu, že NEG sa v našej geografickej literatúre nevenuje dostatočná pozornosť.

NEG sa dostala do popredia záujmu ekonómov najmä zásluhou prác Paula Krugmana (Krugman, P. 1980, 1991, 1994, 1998, Fujita, M., Krugman, P. 1995, 2003, Fujita, M. a kol. 1999, Fujita, M. a kol. 2003 a iné), v ktorých autor rozpracoval nový teoretický smer regionálneho rozvoja (lokalizácie firiem, rozvoja ekonomiky) a nazval ho, možno trochu nadnesene „nová ekonomická geografia“. Ako uvádzajú Blažek, J., Uhlíř, D. (2011), NEG vychádza z metodologických predpokladov neoklasickej ekonomickej školy a jedná sa viac o pokračovanie v neoklasickej tradícii modelovania lokalizačných faktorov.

NEG však upúšťa od zohľadňovania niektorých nereálnych predpokladov neoklasickej teórie a jej model je v porovnaní s nimi jednoduchší. Ako uvádza vo svojej štúdiu Muchová, E. (2009) jednou zo zásad práce Krugmana nad teóriami regionálneho rozvoja je modely „čo najviac zjednodušovať“. Takto sa teórie a modely NEG stávajú, v porovnaní s neoklasickými, oveľa realističnejšie a hlavne umožňujú modelovať, za akých podmienok dochádza napríklad ku koncentrácii ekonomických aktivít v priestore a k vzniku spomínanej polarizácii „jadro – periféria“ (Blažek, J., Uhlíř, D. 2011).

Jednou z najcitovanejších Krugmanových prác je práca Krugman, P. (1991), v ktorej aj samotný autor s prekvapením konštatuje, ako málo sa ekonómovia a regionálni bádatelia všeobecne venujú problematike ekonomickej geografie, ktorú on chápe ako výraznú tendenciu ekonomických aktivít koncentrovať sa v priestore. Cieľom tejto jeho práce je podľa autora preto „zaplniť túto medzeru a navrhnúť štandardný ekonomický model, ktorý by tendenciu ekonomických aktivít ku koncentrácii do niektorých lokalít vysvetlil“. V článku autor upozorňuje na viacerých geografov, ktorí sa touto otázkou zaoberali a poukázali na rad kľúčových faktorov vplyvujúcich na túto koncentráciu, ale nepokúsili sa tento fenomén formalizovať. Krugman, P. (1991) odkazuje čitateľa napríklad na Alfreda Marshalla, ktorý je autorom tradičnej triády vonkajších úspor, úspory sa podľa neho dosahujú vzájomnou blízkosťou ekonomických aktivít a využívaním spoločného pracovného trhu (i), existenciou špecializovaných dodávateľov a infraštruktúry (ii) a šírením informácií a poznatkov (iii) (Blažek, J., Uhlíř, D. 2011).

Krugman sa v svojej práci snaží odpovedať na otázku, aké sú príčiny koncentrácie priemyslu a ekonomických aktivít všeobecne do niekoľkých kľúčových regiónov v danom štáte, čo následne vedie k výraznej regionálnej polarizácii. V prípade vývoja regionálnej štruktúry Slovenska v uplynulých dvadsiatich rokoch, aj v kontexte vývoja samotného priemyslu, je to otázka veľmi aktuálna. Za základ spoznania lokalizačného správania firiem považuje Krugman, P. (1991) spoznanie a hodnotenie troch faktorov, rastúce výnosy (čím sú výnosy ako dôsledok úspor z rozsahu väčšie, tým je výraznejšia tendencia k vzniku polarizácie jadro-periféria), dopravné náklady (čím sú dopravné náklady ako dôsledok blízkosti dodávateľov a odberateľov nižšie, tým je výraznejšia tendencia k vzniku polarizácie „jadro-periféria“) a význam priemyslu v danej ekonomike (čím má priemysel významnejšiu pozíciu v ekonomike daného štátu, tým je výraznejšia tendencia k vzniku polarizácie jadro-periféria).

Pravdepodobne jedným z dôvodov ocenenia prínosu práce Krugmana vo sfére NEG je objasnenie ním identifikovaných kľúčových faktorov vedúcich ku koncentrácii ekonomických aktivít. Z pohľadu spoznania úloh pre región je zaujímavá poznámka Blažeka, J., Uhlířa, D. (2011), ktorí uvádzajú porovnanie kľúčových faktorov konkurencieschopnosti podľa niektorých významných ekonómov a geografov: Krugman, P. (2010) – dopravné náklady (i), úspory z rozsahu (ii), mobilita výrobných faktorov, resp. veľkosť trhu (iii); Marshall, A. (1890/1920) – využívanie spoločného pracovného trhu (iii); existencia špecializovaných dodávateľov a infraštruktúry (ii), šírenie informácií a poznatkov (iii); Porter, M. (1990) – intenzita konkurencie a typ stratégie firiem (i), existencia podporných odvetví (ii), náročnosť trhu (iii), kvalita výrobných faktorov (iv); Etzkowicz, H. (2002) – triple helix: charakter spolupráce medzi vládou, výskumnými inštitúciami a súkromným sektorom a kvalita vnútornej ekológie vo vnútri týchto troch „skrutiek“; Cooke, P. a kol. (2006) – regionálne inovačné systémy: schopnosť tvorby inovácií (i), schopnosť vychovávať a získavať talenty (ii), podnikateľský duch (iii); Florida, R. (1995) – 3T: technológie (i), talent (ii), tolerancia (iii); Larédo, P. (2006) – kvalita inštitúcií a schopností miestnej vlády (i), ekonomické faktory (infraštruktúra, odvetvová štruktúra ekonomiky) (ii), kvalita poznatkov podnikateľskej a výskumnej bázy regiónu (iii), konektivita, prepojenosť (vzorce spolupráce, existencia sprostredkovateľských subjektov, mobilita pracovných síl, počet spin-offs) (iv).

Ako sme už skôr naznačili, z modelov NEG vyplýva niekoľko dôležitých záverov, dôležitých aj pre aplikáciu regionálnej politiky. Ak vypustíme z našich úvah kritérium rovnosti a zameriame sa viac na efektívnosť, dochádzame k záveru, že geografická koncentrácia výroby zvyšuje možnosti znižovať náklady, zvyšuje rýchlosť rastu, z čoho profituje celý región. Logickým záverom metodológie novej ekonomickej geografie teda je, že jej protagonisti sú proti snahe o regionálnu nivelizáciu (Buček, M., Gerulová, L. 2008), ktorá síce spôsobuje vyrovnávanie regionálnych nerovností, ale iba na úkor efektívnosti ekonomiky celku.

Vzhľadom na rozsah príspevku sme sa v súvislosti s hodnotením NEG zaoberali najmä jej podstatou, ktorou je spoznanie lokalizačného správania firiem a koncentrácie ekonomickej aktivity obecné, či presnejšie povedané ekonomickej koncentrácie, ktorá realizuje najmä úspory z rozsahu. Baldwin, R., Wyplosz, Ch. (2004) nazývajú tento fenomén „súhrnné klastrovanie“. Avšak paralelne s ním ešte vše-

obecná ekonomická geografia využitím poznatkov NEG môže hodnotiť a predpovedať aj sektorové klastrovanie alebo inak povedané priestorové zhlukovanie výrobcov jedného odvetvia. Prebiehajúca ekonomická integrácia teda vo svetle NEG môže mať zásadný vplyv na geografickú alokáciu ekonomických aktivít. S tým, ako klesajú náklady „na obchodovanie“ dochádza k efektu aglomerácie, kedy sa výroba s rastúcimi výnosmi z rozsahu a vysokým dôchodkovým potenciálom zhlučuje v centrálnych regiónoch a naopak v periférnych regiónoch zostáva výroba bližšia dokonalej konkurencii s nižším dôchodkovým potenciálom. Tento priebeh „aglomerácie priestoru“ je sprevádzaný i špecializáciou jednotlivých oblastí. Avšak s tým, ako sa integrácia ďalej prehĺbuje taktiež narastajú disperzné sily. Tieto sily sú o to väčšie, o čo vyššie sú cenové rozdiely nemobilných faktorov (ako napr. pozemky, bývanie, práca). Ako ďalej uvádzajú Puga, D. (1997), Ottaviano, G., Puga, D. (1997), Ottaviano, G. a kol. (2002) s postupujúcou integráciou sa preto firmy snažia vzdialiť firmám z nesúvisiacich činností, aby s nimi nemuseli súťažiť o nemobilné faktory a stáva sa pre ne ešte dôležitejším byť blízko firmám zo súvisiacich oborov. Potom sa regióny stávajú viac špecializované, ale ak majú podobne stupne vybavenosťou faktormi, ich príjmové úrovne môžu opätovne konvergovať.

NEG si získala veľa priaznivcov, ale aj kritikov. Metodológia NEG je prítlačivá najmä preto, pretože je realistickejšia ako predchádzajúce neoklasické modely a jej hypotézy sú testovateľné. Navyše, schémy jadro – periféria sú v reálnom svete časté. Inou otázkou je, či modely novej ekonomickej geografie skutočne vysvetľujú vznik týchto javov a otáznym takisto zostáva aj prenesenie teórie do praxe. Napríklad geograf Martin, R. (1999) kritizuje použitú metodológiu, pretože matematickým modelovaním podľa neho nie je možné postihnúť dostatočne vierohodne zložitú realitu. Nezhodňuje sa úloha lokálnych inštitúcií, štátnej podpory, príliv a odliv investícií a pod. Ekonóm Pines, D. (2001) zase namieta, že Krugmanom modelované faktory síce dobre popisujú situáciu, ktorá bola vo vyspelých krajinách v minulosti v čase industrializácie, resp. vývoj v krajinách semiperiférie po nástupe globalizácie, ale nepôsobia príliš dôveryhodne pri vysvetľovaní vývoja miest a regiónov v súčasnosti. Veľmi ťažko sa môžu Krugmanovými modelmi vysvetliť napr. procesy suburbanizácie. Túto skutočnosť akceptuje aj samotný Krugman konštatovaním, že jeho jednoduchý model nie je ideálny pre dnešnú situáciu v krajinách jadra hlavne preto, pretože nezohľadňuje nepostihnuteľné faktory (intangible factors), ktoré sú však v reálnom živote často rozhodujúce (Blažek, J., Uhlíř, D. 2011). Podotýka však, že jeho model je stále aplikovateľný v krajinách semiperiférie, kde vplyvom globalizácie, najmä pri rozhodovaní nadnárodných spoločností o umiestňovaní svojich „priemyselných investícií“ stále pozorujeme vývoj regionálnej štruktúry v polarizácii „jadro – periféria“.

Kritike podrobili Krugmanove modely NEG aj Garretsen, M., Martin, R. (2010), ktorí upozornili, že v modeloch a všeobecne v ekonómii sa nie vždy venuje dostatok pozornosti priestorovým a časovým aspektom ekonomických javov. Na jednej strane v modeloch pozorujeme rešpektovanie mestských regiónov ako „kľúčových stavebných kameňov ekonomiky“, na druhej strane však takisto upozorňujú na nerešpektovanie mnohých relevantných mäkkých faktorov, ktoré sa nedali jednoducho modelovať matematickým aparátom. Krugmanovmu prístupu vytykajú aj nepostačujúcu formalizáciu priestoru a času, ktoré sú príliš podľa autorov príliš zjednodušované. Svoju kritiku rozvinuli do upozornenia doplniť novú ekonomickú geografiu (NEG) o dve ďalšie koncepcie, pravú ekonomickú geografiu (PEG) rešpektujúcu vo väčšej miere priestor a evolučnú ekonomickú geografiu (EEG) rešpektujúcu vo väčšej miere čas.

4. Inovačné procesy a konkurencieschopnosť

Ako uvádza vo svojej práci Reháč, Š. (2011) už dlhú dobu existuje v hlavnom prúde ekonomickej teórie zhoda, že rast ekonomík je výsledkom súhry troch faktorov – kapitálu, práce a inovácie. Hoci boli inovačné procesy a nové poznatky považované za dôležitý faktor dlhodobého ekonomického rastu a dôležitým faktorom regionálnej konkurencieschopnosti už skôr, rastové modely nevysvetľovali ako nové poznatky vznikajú, ako sa šíria a aký je ich podiel na raste ekonomiky regiónu. Až koncepcia novej teórie rastu pomohla odhaliť niektoré neprebádané oblasti modelovania ekonomického rastu založenom na tvorbe nových poznatkov a inovačných procesoch. Romer, P. (1990), jeden z hlavných predstaviteľov novej teórie rastu, už pred dvadsiatimi rokmi kritizoval nedostatky neoklasických teórií rastu vo vzťahu k poznatkom a inovačným procesom. Podľa neho žiadna makroekonómia, žiadny systém daní, prípadne podpory spotreby, ani žiadne investície, nie sú schopné generovať udržateľný ekonomický rast, pokiaľ nie sú spojené s množstvom menších alebo väčších poznatkov, objavov a inovácií, ktoré sú potrebné na vytvorenie väčšej hodnoty z obmedzeného množstva prírodných zdro-

gov. Alebo povedané inými slovami, regionálny rozvoj a trvalejšia konkurencieschopnosť regiónu sú z tejto perspektívy chápané ako závislé na schopnosti miestnych firiem tvoriť inovácie (Shearmur, R. 2011). Je logické, že štátna správa, regionálne a miestne samosprávy túto predstavu rešpektujú a starajú sa o implementáciu politík s dôrazom na podporu inovácií na úrovni firemnej i regionálnej prostredníctvom propagácie a budovania klastrov, sietí a interakcií firiem s univerzitami a aj inými aktivitami.

Takisto Buček, M. (2006) upozorňuje, že ekonomický rast regiónov, ich konkurencieschopnosť, ako aj celková kvalita života závisí od schopnosti regiónov tvoriť znalosti, asimilovať znalosti a komerčne ich zhodnotiť vo forme inovácií. V súvislosti s týmto je dôležitá poznámka Shearmura, R. (2011), ktorý pripomína, že politiky regionálnych inovácií nemusia byť nevyhnutne zacielené na tzv. „prvé – svetové“ inovácie a takisto nemusia byť cielené na „priemyselné prostredie“ a dokonca nevyhnutne nie sú smerované ani k tzv. „produktovo“ cieleným druhom inovácií. Pre zabezpečenie konkurencieschopnosti regionálnej ekonomiky (regionálnej konkurencieschopnosti) je kľúčovým momentom podľa uvedeného autora „širokozakladňové prispôsobivé správanie“ v rámci všetkých sektorov, a to ako na poli procesov, tak aj na poli produktov.

Krátku diskusiu o vzťahu regionálnej konkurencieschopnosti k inovačným procesom a poznatkom je vhodné ukončiť poznámkou o význame veľkých aglomerácií. Tvorba poznatkov a celý inovačný proces je kolektívna práca, pri ktorej prebieha interakcia a výmena nápadov medzi rôznymi aktérmi. Tvorba a absorpcia poznatkov nie je jednoduchým procesom a je výsledkom nielen inštitucionálneho prostredia a danej úrovne ekonomiky v regióne, ale aj výsledkom geografických faktorov. Je zrejmé, že šírenie nových poznatkov a inovačný proces vyžaduje určitú mieru nákladov, ktoré vyplývajú okrem iného z potreby interakcie aktérov. Keďže v aglomeráciách je veľká koncentrácia potrebných aktérov (ekonomických, vedeckých, politicko-inštitucionálnych a iných), vzájomné učenie a vznik nových poznatkov je tu dynamickejšie a širšie. Je preto logické, že takáto priestorová blízkosť aktérov v aglomeráciách a metropolitných regiónoch je v dôsledku veľmi dobrých možností interakcií a nízkych nákladov dôležitým faktorom vzniku poznatkov a inovácií (Adler, P., S. 2001). Bez toho, aby sme zľahčovali význam trhov, zákazníkov a samotných firiem, práve blízkosť k ostatným ekonomickým aktérom a ďalším inštitúciám môže, prostredníctvom rôznorodých mechanizmov viesť k zvýšenému sklonu vytvárať poznatky a inovovať.

Záver

Ako už bolo vyššie viackrát uvedené, regionálna konkurencieschopnosť sa stala široko a bežne používaným pojmom ako v aplikovanej regionálnej politike, tak aj v akademických vedeckých kruhoch. Exaktné definovanie samotného pojmu konkurencieschopnosť je veľmi náročnou úlohou, viacerí autori sa prikláňajú ku konštatovaniu, že úlohou nespĺniteľnou. Je preto pochopiteľné, že napriek tomu, že zvýšenie konkurencieschopnosti regiónu sa často prezentuje ako jeden zo základných cieľov regionálnej politiky, stále prevládajú pochybnosti o korektnom a správnom vysvetlení tohto pojmu. Široké chápanie pojmu konkurencieschopnosť „odkazuje“ na sklon a schopnosť jednotky (ekonomickej alebo regionálnej) konkurovať ostatným, získať a udržať si pozíciu na trhu, byť komerčne úspešný a zabezpečovať ľuďom primerané podmienky pre život, resp. trvalý rast životnej úrovne.

Definície regionálnej konkurencieschopnosti uvádzajú generovanie vysokých životných štandardov, ktoré však v širšom chápaní zahŕňajú nielen príjmy, ale aj sociálne a environmentálne ciele. Skutočnosť, ktorá si zaslúži pozornosť je zistenie, že konkurencieschopnosť sa definuje skôr prostredníctvom výsledkov regiónov, najmä ekonomických a menej cez faktory, ktoré na ňu reálne vplyvávajú. Regionálna konkurencieschopnosť si v posledných dvadsiatich rokoch získala veľkú popularitu aj vďaka tomu, že je jedným zo sprievodných atribútov globalizácie, teórie novej ekonomickej geografie a schopnosti regiónov tvoriť poznatky a inovácie. Vzťahy týchto troch fenoménov k regionálnej konkurencieschopnosti považujeme za veľmi potentnú oblasť bádania pre geografiu.

V poslednom období sledujeme určité podceňovanie úloh a výsledkov spoločenských vied. Táto skutočnosť je zrejماً ako na úrovni Európskej únie, tak aj na úrovni jej národných štátov. Do určitej miery si to spoločenské vedy spôsobili aj samé. Konštatovanie, že výskum a vývoj a s nimi spojené aktivity sa stali v uplynulých dvoch desaťročiach výrazne globálnejšími, čo si vyžaduje výraznú medzinárodnú a interdisciplinárnu spoluprácu, už nestačí. Je potrebné vytvárať reálne medzinárodné výskumné kolektívy a reálne spolupracovať s ďalšími vedami. V prípade hore diskutovaných problémov sa geografia bez ekonomie určite nezaobíde.

Literatúra

- ADÁMEK, P. et al., 2006: Regionální hospodářská konkurenceschopnost - Projekt identifikace klastrů v ČR - Příručka pro představitele veřejné správy. Berman Group, Czech Invest, Praha, 62 s.
- ADLER, P., S., 2001: Market, Hierachy, and Trust: The Knowledge Economy and the Future of the Capitalism. *Organisational Science*, 12 (2), 215 – 234.
- AFFUSO, A., CAPELLO, R., FRATESI, U., 2011: Globalization and Competitive Strategies in European Vulnerable Regions. *Regional Studies*, 45 (5), 657 – 675.
- BALDWIN, R., MARTIN, R., 2003: *Economic Geography and Public Policy*. Princeton University Press. 504 s.
- BALDWIN, R., WYPLOSZ, CH., 2004: *The Economics of European Integration*. McGraw Hill, 560 s.
- BALDWIN, R., 2006: Globalisation: The Great Unbundling(s). Paper for the Finnish Prime Minister's Office, Economic Council of Finland as part of the European Union Presidency.
- BLAŽEK, J., CSANK, P., 2007: Nová fáze regionálního rozvoje v ČR? *Czech Sociological Review*, 43(5), 945-965.
- BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D., 2011: *Teorie regionálního rozvoje (nástin, kritika, klasifikace)*. Karolinum, Praha, 2. vydanie.
- BUČEK, M., 2006: Úloha poznatkov a vedomostí v regionálnom rozvoji a ich výskum. In. Buček, M. ed., *Novšie teórie regionálneho rozvoja*, Ekonóm, Bratislava.
- BUČEK, M., GERULOVÁ, L., 2008: Regionálna konvergencia resp. divergencia na pozadí teoretických koncepcií. *Seminár Regionální disparity – jejich pojetí, klasifikace a měření*, Šilheřovice 2008, 8 s.
- COOKE, P., ASHEIM, B., 2006: *Constructing Regional Advantage. Final Report*, DG Research, Brussels.
- DANILOV, I. P., 2007: *Konkurentosposobnost regionov Rossiji (teoretiočeskije osnovy i metodologija)*. Vydavatelství Kanon+ ROOI Reabilitacija, Moskva.
- ENYEDI, G., 2009: Competitiveness of the Hungarian regions. In: *Hungarian Geographical Bulletin*, 58 (1), 33-47.
- ETZKOWITZ, H., 2002: *The Triple Helix of University-Industry-Government, Implications for Policy and Evaluation*. Science Policy Institute, Working Paper 2002/11, Stockholm.
- EUROPEAN COMMISSION 1999: *Sixth Periodic Report on the Social and Economic Situation of Regions in the EU*, European Communities, Brusel.
- FLORIDA, R., 1995: Toward the learning regions. *Futures*, 27, 527 – 536.
- FUJITA, M., KRUGMAN, P., 1995: When is the economy monocentric? von Thünen and Chamberlin unified. *Regional Science and Urban Economics*, 25 (4), 505 – 528.
- FUJITA, M., KRUGMAN, P., VENABLES, T., 1999: *The Spatial Economy: Cities, Regions and International Trade*. Cambridge, MA: MIT Press.
- FUJITA, M., KRUGMAN, P., 2003: The new economic geography: Past, present and the future. In: *Papers in Regional Science*, 83 (1), 139 – 164.
- FUJITA, M., KRUGMAN, P., MORI, T., 2003: On the evolution of hierarchical urban systems. *European Economic Review*, 43 (2), 209 – 251.
- GARDINER, B., MARTINER, R., TYLER, P., 2004: Competitiveness, productivity and economic growth across the European regions. In: *Regional Studies*, Vol. 38, 1045–1067.
- GARRETSEN, M., MARTIN, R., 2010: Rethinking (New) Economic Geography Models: Taking Geography and History More Seriously. *Spatial Economic Analysis*, 5 (2), 127-160.
- HAMPL, M., BLAŽEK, J., ŽÍŽALOVÁ, P., 2008: *Faktory-mechanismy-procesy: aplikace konceptu kritického realizmu*. *Ekonomický časopis*, 56 (7), 696-711.
- HORVÁTH, G., 1999: Changing Hungarian Regional Policy and Accession to the European Union. *European Urban and Regional Studies*, 38, 1045-1067.
- HUGGINS, R., 2003: Creating a UK Competitiveness Index: regional and local benchmarking. *Regional Studies*, 37 (1), 89-96.
- KOREC, P., 2009: General and individual reasons of development of regional structure of the Slovak Republic. In. Tatarin, A. I. eds., *Russia and Slovakia: modern tendencies of demographic and socioeconomic processes*, Ekaterinburg, Institute of Economics, 50-72.
- KRUGMAN, P., 1980: Scale Economies, Product Differentiation and the Pattern of Trade. *The American Economic Review*, 70 (5), 950-959.

- KRUGMAN, P., 1991: Increasing Returns and Economic Geography. *Journal of Political Economy*, 99 (3), 483 – 499
- KRUGMAN, P., 1994: *Peddling Prosperity*. New York–London. W.W. Norton & Company.
- KRUGMAN, P., 1997: *The Age of Diminished Expectations*. The Washington Post Company, Palatino, 240 s.
- KRUGMAN, P., 1998: What's new about the New Economic Geography? *Oxford Review of Economic Policy*, 14 (2), 7-17.
- KRUGMAN, P., VENABLES, A., 1995: Globalization and the Inequality of Nations. *Quarterly Journal of Economics*, 110 (4), 857-880.
- LARÉDO, P., 2006: Towards criteria for a typology of regions. High Level Group on Constructing Regional Advantage, April 2006, Brussels.
- MAENING, W., ÖLSCHLÄGER, M., 2011: Innovative Milieux and Regional Competitiveness: The Role of Associations and Chambers of Commerce and Industry in Germany. *Regional Studies*, 45 (5), 441-452.
- MARSHALL, A., 1920: *Principles of Economics*. London, McMillan, 8th ed.
- MARTIN, R., 1999: The new „geographical turn“ in economics: some critical reflections. *Cambridge Journal of Economics*, 23 (1), 65 – 91.
- MUCHOVÁ, E., 2009: Príspevok Paula Krugmana k rozvoju ekonomickej vedy. *Ekonomický časopis*, 57 (5), 475-491.
- OTTAVIANO, G., PUGA, D., 1997: Agglomeration in the global economy: A survey of the new economic geography. In: Centre for Economic Performance, Discussion Paper, No. 356.
- OTTAVIANO, G., TABUCHI, T., THISSE, J., 2002: Agglomeration and Trade Revisited. *International Economic Review*, 43, (2), 409 – 435.
- PORTER, M.E., 1990: *The Competitive Advantage of Nations*. The Free Press. New York.
- PORTER, M.E., 1992: *Competitive advantage: Creating and Sustaining Superior Performance*. Issue 10 PA, Consulting Group London.
- PORTER M.E., 1999: *The Competitive Advantage of Nations*, New York, The Free Press.
- PORTER, M.E., KETELS, C.H.M., 2003: UK Competitiveness: moving to the next stage. Institute of strategy and competitiveness, Harvard Business School: DTI Economics paper n. 3.
- PUGA, D., 1999: The rise and fall of regional inequalities. *European Economic Review*, 43 (2), 303 – 334.
- REHÁK, Š., 2011: Regionálne inovačné procesy, lokálne vs. globálne siete znalostí. NHF Ekonomickej univerzity, Bratislava, Edícia habilitačné a inauguračné prednášky.
- ROMER, P., M., 1990: Endogenous Technological Change. *Journal of Political Economy*, 98, 71-102.
- SHEARMUR, R., 2011: Innovation, Regions and Proximity: From Neo-Regionalism to Spatial Analysis. *Regional Studies*, 45 (9), 1225-1243.
- SJÖBERG, Ö., SJÖHOLM, F., 2002: Common ground? Prospects for integrating the economic geography of geographers and economists. *Environment and Planning A*, 34 (3), 467 – 486.
- SOROS, G., 2002: O globalizácii (Ako funguje globálny kapitalizmus a ako ho zlepšiť). Kalligram, Bratislava, 128 s.
- SPIPKOVÁ J., 2004: Kontaktní systémy, moderní aglomerační výhody a zahraniční investoři. *Geografie – Sborník ČGS*, 109 (3), 252 – 265.
- ŠIKULA, M., 2006: Konkurencieschopnosť v súradniciach globalizácie. *Ekonomický časopis*, 54 (10), 965 – 982.
- TUROK, I., 2003: Cities, Regions and Competitiveness. *Regional Studies*, 38 (9), 1069 – 1083.
- TVRDOŇ, J., ŠURANOVÁ, J., 2007: Teoretické a praktické otázky vyjadrenia regionálnej konkurencieschopnosti v ekonomike Slovenska. In: 2nd Central European Conference in Regional Science.
- VITURKA, M., 2007: Konkurencieschopnost regionů možnosti jejího hodnocení a stimulace. In: X. Mezinárodní kolokvium o regionálních vědách. Masarykova univerzita v Brně, 44–55.
- WOKOUN, R., 2009: Teoretické a metodologické přístupy k výzkumu regionální konkurencieschopnosti. *Regionální studia*, 4 (2), 2 – 7.
- ZARYCKI, T., 2007: History and regional development. A controversy over the ‘right’ interpretation of the role of history in the development of the Polish regions. *Geoforum*, 38 (3), 458 – 493.

Autori d'akujú projektu VEGA č. 1/0709/11, "Adaptabilita priestorových systémov v post-transformačnom období".

Regional Competitiveness in the Context of Globalization, New Economic Geography and Innovative Processes

Pavol KOREC, Martin MAČANGA, Andrej SOPKULIAK

Summary: In defining regional competitiveness authors particularly emphasize the relative position of the region evaluated in relation to other regions. The concept of competitiveness can be essentially understood at different hierarchical levels. Micro-level of companies and macro-level of countries are most frequently distinguished by scholars. From the perspective of regional differences and their possible corrections "meso-level" of regional competitiveness has been emphasized. Neither mechanisms operating at the national level nor mechanisms proper to firms work at regional level. On the other hand, there are some processes directly threatening the competitiveness of regions supported for example by globalization. For these reasons, it is not accurate to freely changing country level for regional level of individual states. Despite the fierce debate on the meaningfulness of the concept of regional competitiveness we consider it as a contribution to the research of state regional structure. Regional competitiveness cannot be measured by one indicator. It depends on many factors. Great importance is the mutual combination of factors that constitute "good local and regional environment" in the context of the ability to compete with other regions especially in economy development. It is now seen primarily as a positive endogenous development, focusing on the internal resources of the region, the atmosphere, work ethics, mutual trust, cooperation and effective relationships in the region.

In the last ten years globalization processes have increased their scope and importance. One of the most serious consequences of these processes is reflected in the creation of a new structure of competitive relationships. Not only at the global level, but also at the country level and level of their regions, range of competition is increasing with expanding the business activity room for maneuver. Tackling regional competitiveness necessitates knowledge of theories of regional development as certain general approach for solving problems of regional disparities. For an interesting concept we consider a new economic geography, which significantly responds to globalization processes and explains many phenomena important for assessing the competitiveness of regions. A crucial factor for long-term economic growth and a key factor in regional competitiveness are generally considered innovative processes and the ability of regions to create new knowledge. In this context, it is necessary to emphasize the importance of the agglomeration, where the spatial proximity of actors, a good possibility of interactions and low cost is an important determinant for innovation and new knowledge.

Adresa autorov:

prof. RNDr. Pavol Korec, CSc.
Katedra humánnej geografie a demogeografie
Prírodovedecká fakulta, Univerzita Komenského
Mlynská dolina, 842 15 Bratislava
korec@fns.uniba.sk

Mgr. Martin Mačanga
Katedra humánnej geografie a demogeografie
Prírodovedecká fakulta, Univerzita Komenského
Mlynská dolina, 842 15 Bratislava
macanga@fns.uniba.sk

Mgr. Andrej Sopkuliak
Katedra humánnej geografie a demogeografie
Prírodovedecká fakulta, Univerzita Komenského
Mlynská dolina, 842 15 Bratislava
sopkuliak@fns.uniba.sk